

Hemşirelerin Temel Değer Yönelimleri ile Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki

Şeyma KUTLU YILMAZ¹
Deniz KOÇOĞLU TANYER²

Öz

Araştırma hemşirelerin sahip oldukları evrensellik, iyilikseverlik, güvenlik, uyarılım, geleneksellik, başarı, güç, uyma, hazcılık, öz yönelim gibi temel değer yönelimlerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ile ilişkisini incelemek amacıyla tanımlayıcı ilişkisel tasarımda yapılmıştır. Çalışmada Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği ve Schwartz Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmaya katılan hemşirelerin yaşlılara karşı olumlu tutuma sahip olduğu belirlenmiştir (84,49±8,01). Sosyodemografik özelliklere göre hemşirelerin yaşlı ayrımcılığı tutumunun değişmediği gözlenmiştir. Büyükanne ve büyükbabayla birlikte yaşayanlar ile büyükanne ve büyükbabasını kaybedenlerin yaşlı ayrımcılığı tutum puanının (81,80±7,80) büyükanne ve büyükbabasıyla yaşamayanlara göre daha olumsuz (86,80±7,40) olduğu görülmüştür. Ayrıca geriatri eğitimi alan hemşirelerin (85,70±7,60) geriatri eğitimi almayanlara (81,80±8,10) göre daha olumlu tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Yol analizi sonuçlarına göre, değer yönelimlerinden evrenselcilik ve uyma alt boyutu yaşlı ayrımcılığı tutumunu olumlu etkilerken hazcılık alt boyutunun ise olumsuz etkilediği saptanmıştır. Sonuç olarak geriatri eğitimi alanın yaşlı ayrımcılığı tutumuyla olumlu yönde bir ilişki gösterdiğinden hizmet içi geriatri eğitimlerine ve sertifika programlarına hemşireler teşvik edilmeli, lisans ve lisansüstü programlarda geriatri eğitimi verilmesi için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Özellikle mezuniyet öncesi ve sonrası dönemde hemşirelerin evrensel değerlerle temasını artıracak ortamlar oluşturulması önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, temel değerler, yaşlı ayrımcılığı

¹ Bilim Uzm., Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Bilim Dalı, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0544-3816>

² Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, E-posta: deniizkocoglu@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9496-8749>

KUTLU YILMAZ, Ş., KOÇOĞLU TANYER, D. (2026) Hemşirelerin Temel Değer Yönelimleri ile Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 26(71), 367-388. DOI: 10.21560/spcd.vi.1619745

The Relationship Between Nurses' Basic Value Orientations and Attitudes Towards Ageism

Abstract

The research was carried out in a descriptive relational design to examine the relationship between nurses' basic value orientations, such as universality, benevolence, security, stimulation, tradition, success, power, conformity, hedonism, self-direction and their attitudes towards ageism. The age Discrimination Attitude Scale and Schwartz Values Scale were used in the study. It was determined that the nurses participating in the study had positive attitudes toward older people (84.49 ± 8.01). It was observed that the attitude of age discrimination did not change according to sociodemographic characteristics. It was observed that the age discrimination attitude score of those who lived with their grandparents and those who lost their grandparents (81.80 ± 7.80) was more negative (86.80 ± 7.40) than those who did not live with their grandparents. In addition, it was determined that nurses who received geriatric training (85.70 ± 7.60) had a more positive attitude than those who did not (81.80 ± 8.10). According to Path analysis, it was determined that the sub-dimension of universalism and conformity positively affected the attitude towards ageism, while the sub-dimension of hedonism had a negative effect. As a result, since receiving geriatric education has a positive relationship with attitudes towards elderly discrimination, nurses should be encouraged to participate in in-service geriatric training and certificate programmes, and necessary studies should be conducted to provide geriatric education in undergraduate and graduate programmes. Creating environments that increase nurses' exposure to universal values is important, especially before and after graduation. This section should briefly present the purpose, methodology, main findings, and conclusions of the study.

Keywords: *Ageism, basic values, nursing*

GİRİŞ

Günümüzde sağlık alanında yaşanan kapsamlı değişimler, tanı ve tedavi alanındaki gelişmeler ve sağlığı geliştirmenin temel yaşam tarzı haline dönüşmesi insan ömrünü uzatmış ve sonuçta nüfus içindeki yaşlı nüfus oranı artırmıştır (Ismail ve diğerleri, 2021). Türkiye’de yaşlı nüfus oranı %10,6 olup; yapılan projeksiyonda yaşlı nüfus oranının 2050 yılında %23,1, 2075 yılında %31,7 ve 2100 yılında ise %33,6 seviyesine ulaşması beklenmektedir (TÜİK, 2025).

Artan yaşlı nüfusla birlikte yaşlının makro ve mikro çevresini oluşturan ekonomik, aile ve sosyal yaşama ilişkin sorunlarının da çeşitliliği, sıklığı ve şiddeti artmaktadır. Bu artış sağlık alanına da bakıma ihtiyacı olan birey sayısının artması şeklinde yansımaktadır (Kırdı ve Büyükyılmaz, 2021). Ancak yaşlı yetişkinlere karşı olumsuz tutum veya davranışlar sergilemek olarak tanımlanan yaşlı ayrımcılığı nedeniyle yaşlı bireyler tanı, tedavi, bakım ve bilgilendirme gibi birçok alanda dezavantajlı gruptur (Özaydın vd., 2023). Bunun yanı sıra yaşlıların önemli sağlık sorunları ya da semptomları yaşlılığa bağlı kabul edilerek önemsenmemektedir. Kronik hastalıkların bakım gereksinimlerinin fazla ve uzun süreli olmasından dolayı sağlık çalışanlarının yaşlılar yerine daha genç; kronik hastalıklar yerine akut hastalıklara daha fazla ilgi gösterdiği belirtilmektedir (Kissal ve Okan, 2018). Yaşlıların sağlık sorunları ve bakım gereksinimleri nedeniyle hemşireler yaşlı bireylerle en çok zaman geçiren gruptur (Bulut ve Çilingir, 2016). Hemşirelerin tutumlarının yaşlı sağlığı üzerindeki önemli etkileri nedeniyle hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumlarının incelenmesi araştırmaların da önemli bir ilgi alanı olmuştur. Hemşireler ile hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığı tutumlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada öğrencilerin hemşirelerden daha olumlu tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin tutumunun daha negatif olma sebebinin geriatri eğitiminin yetersizliği, iş yükü fazlalığı ve yaşlı bireylere bakım verilirken yeterli zaman ayrılamaması olarak açıklanmıştır (Uysal vd., 2020). Başka bir araştırmada ise özellikli birimlerde çalışan hemşirelerin yaşlı ayrımcılığı tutumunun olumlu olduğu, geriatri eğitiminin tutuma etkisi olmadığı belirtilmiştir. Bu durumun nedeni olarak ise toplumsal, kültürel ve bireysel değerlerin yaşlılara yönelik pozitif bakış açısı kazandırdığı olarak açıklanmıştır (Pehlivan ve Vatansever, 2019). Başka bir çalışmada hemşirelerin

yaşlı ayrımcılığı tutumunun bakım davranışlarına etkisini incelemiş ve personel yetersizliği ile geriatri eğitimine gereken önemin verilmemesinin bakımı olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Baştürk, 2019). Hemşirelerin profesyonel değer algısı ile yaşlı ayrımcılığı arasındaki ilişkinin zayıf olduğu, hemşirelerin yüksek düzeyde insan onuru ve sorumluluk değer algısına sahip olmalarının yaşlı ayrımcılığını önleyebileceği de literatürde yer alan başka bir araştırma bulgusudur (Aydemir, 2022). Bu yapılan çalışmalar hemşirelerin yaşlı ayrımcılığı tutumuna etki edebilecek birçok faktörün olduğunu belirtirken bu faktörler üzerinde yapılacak iyileştirme çalışmalarının bakım kalitesini yükseltebileceği yönünde çıkarımları ortaya koymaktadır. Bu araştırmaların yanı sıra yaşlı ayrımcılığını önlemeye yönelik çoğunlukla hemşirelik öğrencileri üzerine çeşitli girişimsel çalışmalar yapılmaktadır, özellikle eğitimin yaşlı ayrımcılığı düzeyini nasıl etkilediğine yönelik yapılan araştırmalar da son yıllarda dikkat çekmektedir. Empatinin yaşlı ayrımcılığı tutumuna etkisini inceleyen deneysel bir çalışma, of mindfulness temelli empati eğitiminin empati ve yaşlı ayrımcılığı tutumunda anlamlı farklılık oluşturduğunu belirlemiştir (Gür ve Yılmaz, 2020). Hemşirelik öğrencilerini yaşlı bireylerin yaşadığı bir kuruma belirli süreliğine yerleştiren Kely ve diğerleri (2020), öğrencilerin onlarla bağ kurmasının kişi merkezli bakımı kolaylaştırdığını gözlemlemiştir. Ek olarak, geriatri eğitimi almanın hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumlarının pozitif yönde geliştiğini belirtilen araştırma sonuçları aynı zamanda geriatri eğitimiyle öğrencilerin iletişim stratejilerinin iyileştiğini de saptanmıştır (Law vd., 2022, Rababa vd., 2020).

Hemşirelerin yaşlılık sürecine ve yaşlılara ilişkin olumlu yargı ve tutumlarla hareket etmesi, sunacakları bakımın içeriği ve niteliğini etkileyecektir (Pehlivan ve Vatansever, 2019). Yaşlı bireylere ve yaşlılık sürecine ilişkin yargı ve davranışlar kişilerin sahip olduğu değer ve inanç sisteminden etkilenmektedir (Duru vd., 2015). Yaşlı bireye yönelik olumsuz görüşler bireylerin farkında olmadan öğrendiği, içselleştirerek sorgulamaya gerek duymadığı değer yargılarının ürünüdür. Hemşirelerin geçmiş yaşantıları, kültürel değer ve birikimleri, öğrenim durumu gibi etkenler yaşlı bireylere ilişkin tutumlarına etki etmektedir (Temiz ve Öztürk 2019). Tutumların oluşumuna ilişkin sosyal psikolojik modeller, bireyin davranış eğilimlerinin büyük ölçüde temel

değerlerinden beslendiğini öne sürmektedir ve tutumun arkasındaki inanç ve değer dizgesinin davranışsal sonuçlar üzerinde belirleyici olduğunu vurgular. Dolayısıyla yaşlı bireylere yönelik ayrımcı tutumların sadece bilişsel kalıp yargılardan değil, daha derinde yer alan değer yönelimlerinden beslendiğini söylemek mümkündür (Ajzenve ve Fishbein, 2019). Ageism literatürü; empati, sosyal bağlılık ve dayanışma gibi durumlar yaşlılara yönelik olumlu tutumlarla ilişkili olduğunu göstermektedir (Ozaydin vd., 2023; Sun vd., 2024). Buna karşılık, bireyci, rekabetçi veya faydacı değerlerin yaşçılığı artırabildiği, sosyal bağlılık düzeyi düşük ortamlarda yaşlılara ilişkin olumsuz tutumların daha sık ortaya çıktığı belirtilmektedir (Marques vd., 2020; Henry vd., 2024). Bu kuramsal çerçeve, Schwartz'ın değer modelinde yer alan kendini aşma (özellikle evrenselcilik) ve kendini öz yüceltme değer yönelimlerinin ayrımcılık ile ilgisi olabileceği yaklaşımını desteklemektedir. Bu nedenle yaşlı bireylere ilişkin yargı ve davranışların temelini bireysel değerlerden etkilendiği düşünüldüğünden hemşirelerin sahip oldukları evrensellik, iyilikseverlik, uyarılım, güvenlik, geleneksellik, başarı, güç, uyma, hazcılık, özyönelim gibi değerlerin yaşlıya yönelik tutumları nasıl etkilediğinin belirlenmesi ve bu değer yönelimleri güçlendirerek bakım kalitesini olumlu yönde etkileyebilecek yeni stratejiler geliştirilmesi önemli görülmektedir. Bu nedenle bu çalışma temel değer yönelimleri ile yaşlı ayrımcılığı arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Ayrıca Schwartz kuramına göre bazı değerler birbirini karşılıklı olarak beslerken, bazıları ise yapısal olarak çatışma içindedir. Buna dayalı olarak yaş ayrımcılığı ile ilgili olan değerler arasındaki ilişkinin yapısının yol analizi ile değerlendirilmesi hedeflendi.

Araştırma Soruları

1. Hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının düzeyi nedir?
2. Hemşirelerin sosyo-demografik özellikleri ile yaşlı ayrımcılığı arasında ilişki var mıdır?
3. Hemşirelerin temel değer yönelimleri yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları için yordayıcı değişkenler midir?
4. Hemşirelerin temel değer yönelimleri ile yaşlı ayrımcılığı arasındaki ilişkinin yapısı ve ilişkiye ait yol katsayıları nedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Tasarımı ve Değişkenleri

Tanımlayıcı ilişkisel tasarımda olan bu çalışmada araştırmanın bağımsız değişkenleri sosyodemografik özellikler ve hemşirelerin temel değer yönelimleri, bağımlı değişkeni ise hemşirelerin yaşlı ayrımcılığı tutumudur.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma Konya ilinde yer alan özel bir hastanede yapıldı. Hastane 171 yatak kapasiteli olup, Onkoloji polikliniği, Kadın Doğum Servisi, Dahiliye ve Cerrahi Servis, Poliklinikler, Acil Servis, Ameliyathane, Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi, Doğumhane, Kalp Damar Cerrahisi Yoğun Bakım, Koroner Yoğun Bakım Ünitesi ve Genel Yoğun Bakım Ünitesi bulunmaktadır. Hastanede toplamda 142 hemşire çalışmaktadır.

Çalışmanın Evreni ve Örnekleme

Çalışmanın evreni özel bir hastanede çalışan 142 hemşireden oluşmaktadır. Teorik etki büyüklüğü 0,35, güç 0,95, araştırmadaki bağımsız değişken sayısı (kişisel bilgi formunda 12 ve değerler ölçeğinde 10 olmak üzere toplam 22 bağımsız değişken) ve alfa değeri 0,05 kabul edilerek bu çalışma için gerekli olan örneklem büyüklüğü 114 olarak hesaplandı (Soper, 2022). Bu nedenle çalışmaya katılmayı kabul etmeyen ya da eksik veri nedeniyle kullanılamayacak veri toplama formları da dikkate alınarak örnek seçimi yapılmamış olup tam sayım yöntemi ile çalışma için gönüllü bütün hemşireler çalışmaya dahil edildi. Veri toplama aşamasında senelik izin ya da doğum izninde olan hemşireler nedeniyle çalışma 104 hemşire ile tamamlandı. Örneklemin yeterliliği post hoc olarak değerlendirildiğinde çalışmadan elde edilen $R^2 = 0,436$ (Bkz:Tablo 3) değerine göre 104 örneklem sayısının güç değeri (power)=1,000 olarak Gpower 3.1.2 programında belirlenmiştir.

Veri toplama formları

Kişisel Bilgi Formu, Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği ve Schwartz Değerler Ölçeği ile toplandı.

Kişisel bilgi formu

Form sosyo-demografik özelliklere ilişkin 8 soru (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, çalışma yılı, çalıştığı birim, aile tipi, ekonomik durum) yaşlı bireylerle birlikte yaşama, bakım verme ve geriatri hemşireliği eğitimi alma ile ilgili 4 soru olmak üzere toplamda 12 sorudan oluşmaktadır. Geriatri hemşireliği eğitimi, eğitim sürecinde bu isimle ders alma ya da mezuniyet sonrası bu alana özgü kursa katılım ya da sertifika programlarına katılım olarak sorulmuştur. Kişisel bilgi formu konuyla ilgili literatür taranarak oluşturulmuştur (Aydemir,2022; Kıssal ve Okan, 2018; Naldan vd., 2018; Sülüker ve Türkoğlu, 2021).

Yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği (YATÖ)

YATÖ, 23 maddeden oluşan, yaşlının yaşamını sınırlama, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık konularının ele alındığı üç alt boyuttan oluşan, Türkçe geliştirerek geçerlilik-güvenirlilik (Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,80) çalışması yapılan bir ölçektir. Ölçek 5'li likert modelde olup yaşlı bireylere ilişkin ifadelerin bulunduğu her madde için “kesiklikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “tamamen katılıyorum” seçeneklerinden oluşan bir ölçektir. Ölçekten alınacak maksimum puan “115”, minimum puan ise “23” dür. Ölçekten alınan puan arttıkça yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum da artmaktadır (Vefikuluçay Yılmaz ve Terzioğlu, 2011). Bu çalışma için elde edilen Cronbach Alpha kat sayısı 0,75'dir.

Schwartz değerler ölçeği (SDÖ)

Schwartz Değerler Ölçeği 40 maddeden oluşmakta, her bir maddede ikişer cümle bulunmakta ve her madde için on değer düzeyiyle ilgili olan hedefler veya istekleri temel alan, kurgu sonucu oluşturulmuş birinin kısa sözel portresi çizilmektedir. Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanan formun Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,85 olarak hesaplanmıştır (Demirutku ve Sümer, 2010). Bu araştırma grubu içinse Cronbach Alpha değeri 0,82'dir. SDÖ (1) Güç, (2) Başarı, (3) Hazcılık, (4) Uyarılım, (5) Özyönelim, (6) Evrensellik, (7) İyilikseverlik, (8) Geleneksellik, (9) Uyma ve (10) Güvenlik olmak üzere toplam on boyuttan oluşmaktadır. Schwartz'ın ortaya koyduğu değerler ve bu değerlerin anlamları şu şekilde özetlenmiştir:

- Güç (Power): Sosyal statü ve saygınlığa sahip olma istek ve arzusunu yansıtmaktadır.
- Başarı (Achievement): Sosyal standartlara uygun olarak bireysel yeteneklerini gösterme konusundaki başarıyı yansıtmaktadır.
- Hazcılık (Hedonism): Bireyin hayatından ve kişisel aktivitelerinden duyduğu zevk ve hazzı yansıtmaktadır.
- Uyarılım (Stimulation): Hayata karşı hissedilen heyecanı, yeniliklere açık olmayı yansıtmaktadır.
- Özyönelim (Self Direction): Bağımsız fikirlere sahip olarak bireysel seçimlerini yapmak istemesini yansıtmaktadır.
- Evrensellik (Universalism): Evrensel değerlere saygı duymayı, hoşgörülü olmayı, insanlar ve doğanın iyiliğini düşünmeyi yansıtmaktadır.
- İyilikseverlik (Benevolence): Sürekli etkileşim içinde olduğu insanların refah düzeyini artırma ve oluşabilecek sorunlara karşı onları koruma isteğinin yansımasıdır.
- Geleneksellik (Tradition): Gelenek ve göreneklere saygılı olmayı, inandığı dinin ve kültürün sağladığı fikir ve davranışlara bağlı olmayı yansıtmaktadır.
- Uyuma (Conformity): Kişisel hareketlerini kurallara uygun şekilde sınırlamayı, başkalarını üzmemek ve rahatsız etmemeyi yansıtmaktadır.
- Güvenlik (Security): Toplumun, ilişkilerin ve bireylerin uyumuna verilen önemi ve güvenliği ön planda tutmayı yansıtmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri 1 Mart-30 Nisan 2023 tarihleri aralığında anket ile klinik ziyaretleriyle toplandı. Vardiyalı çalışan hemşireler olması nedeniyle ziyaretler tekrarlandı. Araştırma verilerini analiz etmede IBM SPSS 25 paket programı kullanıldı. Tanımlayıcı istatistikler için sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri kullanıldı. Değişkenlerin normallik analizinde Kolmogorov-Simirnov testi kullanıldı, buna ek olarak değişkenlerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri gözden geçirilmiştir. Skewness ve kurtosis değerlerinin ± 1 aralığında olması normallüğün göstergesi olarak kabul edilmiştir. Sayısal değerlendirmeye ek olarak, dağılımın görsel olarak

doğrulanması amacıyla her bir değişken için Q-Q plot grafikleri incelenmiştir. Normal dağılan verilerde t testi ve tek yönlü varyans analizi; normal dağılmayan veriler ise Kruskal Wallis analizi kullanılarak değerlendirildi. Yaşlı ayrımcılığı tutumunun belirleyicilerini değerlendirmek için çoklu regresyon analizinden yararlanıldı. Çoklu doğrusal regresyon analizinden önce model varsayımları test edilmiştir. Çoklu bağlantıyı değerlendirmek için VIF ve tolerans değerleri incelenmiş ve tüm değişkenlerde kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmüştür. Artıkların normalliği, doğrusallık ve varyans homojenliği grafiksel yöntemlerle (P-P plot, scatter plot) kontrol edilmiş; Cook's Distance değerlerine göre modele anlamlı etki eden aykırı gözlem olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda regresyon modelinin temel varsayımları karşılandığı için analizler uygulanmıştır. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0,05$ olarak kabul edildi. Hemşirelerin temel değer yönelimleri ile yaşlı ayrımcılığı arasındaki ilişkinin yapısı ve ilişkiye ait yol katsayıları ise yol (path) ve serisel aracılık analizleri (mediator) ile değerlendirildi. Bu analizler için Amos 28 programı kullanılmış olup, istatistiksel sağlamlığı test etmek için 5.000 tekrar örneklemeli bir önyükleme testi kullanıldı; 0 içermeyen %95 güven aralığı (CI) önemli bir aracılık etkiyi gösterir.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırma için Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır (30.11.2022 tarihli 2022/59 numaralı karar). Ölçek kullanımı için yazarlardan makalelerinde bildirdikleri e-mail adresleri kullanılarak izin alınmış, araştırmanın yapıldığı kurumdan yazılı izin ve katılımcılardan bilgilendirilmiş gönüllü oluru alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan hemşirelerin yaş ortalaması $26,57 \pm 5,20$ olup; %74'ü kadın ve %72,1'i bekadır. Lise mezunu hemşireler çalışmanın %51,9 unu oluştururken hemşirelerin %68,3'ü ekonomik durumunu orta olarak tanımlamaktadır. Hemşirelerin %79,8'i çekirdek aile yapısına sahiptir ve %34,6'sı yataklı servislerde çalışmaktadır. Hemşirelerin YATÖ'den aldıkları ölçeğin toplam puan ortalaması $84,49 \pm 8,01$ 'dir. Yaşlının yaşamını sınırlama alt boyutundan $36,35 \pm 4,46$, olumlu ayrımcılık alt boyutundan $29,60 \pm 5,59$

ve olumsuz ayrımcılık alt boyutundan $18,52 \pm 3,37$ puan ortalaması elde etmişlerdir.

Hemşirelerin sosyodemografik özelliklerine göre yaşlı ayrımcılığı tutumları incelendi ve cinsiyet, medeni durum, ekonomik durum, aile yapısına göre yaşlı ayrımcılığı tutumlarının farklılaşmadığı bulundu ($p > 0,05$). Büyükanne ve büyükbabasını kaybetmiş ya da onlarla birlikte yaşayan hemşirelerin puanı ($81,80 \pm 7,80$), diğer gruba göre daha düşüktür; bu nedenle daha olumsuz tutuma işaret etmektedir. Büyükanne ve büyükbabasıyla yaşamayan hemşireler ise daha yüksek puan ($86,80 \pm 7,40$) almıştır ($p < 0,001$). Yaş ile yaşlı ayrımcılığı puanı arasında da bir ilişki bulunmamaktadır ($r = 0,119$; $p > 0,05$).

Tablo 1. Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeğinin Sosyodemografik Özelliklere Göre Puan Dağılımı

Özellikler	$\bar{X} \pm SS$	Test değeri	p değeri
Cinsiyet			
Kadın	$84,00 \pm 8,20$	$t = -1,026$	$p = 0,307$
Erkek	$85,80 \pm 7,30$		
Medeni Durum			
Evli	$83,50 \pm 8,50$	$t = -0,741$	$p = 0,460$
Bekar	$84,80 \pm 7,80$		
Eğitim Durumu			
Lise	$84,50 \pm 7,70$		
Önlisans	$85,90 \pm 8,40$	$F = 1,368$	$p = 0,259$
Lisans ve Üzeri	$82,10 \pm 7,80$		
Ekonomik Durum			
İyi	$84,70 \pm 10,90$		
Orta	$84,90 \pm 7,50$	$F = 0,432$	$p = 0,650$
Kötü	$84,00 \pm 8,00$		
Aile Tipi			
Çekirdek	$85,0 (10,0)^*$	$X^2 = 0,615^{**}$	$p = 0,735$
Geniş	$88,0 (7,50)^*$		
Yalnız	$86,0 (5,50)^*$		
Bugüne Kadar Yaşlıyla Yaşama Durumu			
Evet	$85,00 \pm 7,50$	$t = -0,769$	$p = 0,214$
Hayır	$83,70 \pm 8,60$		

Büyükanne ve Büyükbabanın Yaşadığı Yer

Hayatta değiller ya da aileyle birlikteler	81,80±7,80	t=-3,350	p<0,001
Kendi yaşıyor ya da akrabalarımla birlikteler (amca, dayı vs.)	86,80±7,40		
Yaş	<i>r=-0,119</i>	<i>p=,228</i>	

(Not.* Medyan (IQR) **Kruskall Wallis Testi Normal dağılım özelliği göstermediğinden bu değişken için nonparametrik analiz yapılmıştır)

Hemşirelerin çalıştığı servis, yaşlı hasta bakımının güç olduğunu düşünme gibi özelliklerine göre yaşlı ayrımcılığı ölçeği puanı değişmezken ($p>0,05$); geriatri eğitimi alan hemşirelerin ($85,70\pm7,60$) almayanlara ($81,80\pm8,10$) göre daha olumlu bir tutum içinde oldukları gözlenmektedir ($p<0,05$). Hemşirelerin çalışma yılı ile yaşlı ayrımcılığı puanı arasında da ilişki bulunmamaktadır ($r=0,035$, $p=0,722$).

Tablo 2. Yaşlı Ayrımcılığı Ölçeğinin Bazı Çalışma Özelliklerine Göre Puan Dağılımı

Özellikler	$\bar{X}\pm SS$	Test değeri	p değeri
Çalıştığı Servis			
Yoğun Bakım	82,00±10,00	t=-1,200	p=0,233
Poliklinik+Yataklı Servis+Diğer	84,80±7,60		
Yaşlı Hastaya Bakmanın Güç Olduğunu Düşünme Durumu			
Evet	84,80±8,40	t=-0,997	p=0,321
Hayır	82,70±5,10		
Geriatri Hemşireliği Eğitimi Alma Durumu			
Evet	85,70±7,60		
Hayır	81,80±8,10	t=-2,342	p=0,022
Çalışma Yılı		r=0,035	p=0,722

Hemşirelerin değerleri ile yaşlı ayrımcılığı tutumları arasındaki ilişkinin analizinde çoklu regresyon analizi kullanıldı, ayrıca analize tekli analizlerde anlamlı çıkan iki sosyodemografik değişkenden eklenmiştir. Model yaşlı tutumunun %36'sını açıklamaktadır. Değişkenlerden büyükanne ya da büyükbabasını kaybetmiş ya da büyükanne ya da büyükbabası kendisiyle

yaşaması ($\beta=-0,266$) ve değerler ölçeğinden hazıcılık ($\beta=-0,309$) yaşlı ayrımcılığı puanını olumsuz etkilemektedir. Evrensellik ($\beta=0,301$) ve uyma ($\beta=0,205$) değerleri ise olumlu katkı sağlamaktadır. Hazıcılık puanının bir puan artması yaşlı tutum ölçeğini 0,957 puan düşürmektedir. Evrensellik puanının bir puan artması yaşlı tutum ölçeğini 0,579 puan artırırken; uyma puanındaki artış için bu değer 0,430 puandır.

Tablo 3. Yaşlı Ayrımcılığı Ölçeğini Belirleyicileri

Belirleyiciler	B	Beta	T	p
Geriatric eğitimi almama	2,810	0,164	1,854	0,067
Aile büyüğü ile birlikte yaşama/hayatta olmama	-4,242	-0,266	-3,161	0,002
Schwartz Değerler Ölçeği				
Güç	0,938	0,250	1,560	0,122
Başarı	-0,699	-0,263	-1,658	0,101
Hazıcılık	-0,957	-0,309	-3,336	0,001
Uyarılma	-0,121	-0,047	-0,436	0,664
Öz-yönelim	0,764	0,267	1,633	0,106
Evrensellik	0,579	0,301	2,257	0,026
İyilikseverlik	-0,751	-0,304	-1,858	0,066
Geleneksellik	-0,282	-0,108	-0,840	0,403
Uyma	0,403	0,205	2,147	0,034
Güvenlik	0,034	0,016	0,111	0,912
F=5,871	p<0,001	R=0,661	R²=0,436	AdjR²=0,362

Schwartz Değerler Ölçeği ile yaşlı ayrımcılığı arasındaki ilişkiyi daha yakından incelemek için belirleyici olan değişkenler ile yaşlı ayrımcılığı toplam puanı arasında ilişkilerin yol katsayıları da standartize değer olarak belirlenmiştir. Yapılan yol analizi sonucunda modelin doygun bir model olduğu ve veriyle mükemmel uyum sergilediği görülmüştür ($x^2/df=0$, CFI=1.00, TLI=1.00, RMSEA=0). Analiz sonuçlarına göre, Uyma değerinin Evrensellik üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi bulunmaktadır ($\beta=0.49$, $p<0.001$). Yaşlı ayrımcılığı tutumunu en güçlü yordayan değişkenin ise Hazıcılık

olduğu görülmektedir ($\beta=-0.44$, $p<0.001$). Uyma değerinin Evrenselcilik varyansının %24'ünü açıkladığı saptanmıştır ($R^2=0.24$). Modelde yer alan değişkenler (Uyma ve Evrenselcilik), Hazcılık varyansının yalnızca %4'ünü açıklayabilmektedir ($R^2=0.04$). Son olarak; Uyma, Evrenselcilik ve Hazcılık değişkenlerinin birlikte, modelin temel bağımlı değişkeni olan Yaşlı Ayrımcılığı (Ageizm) puanındaki toplam varyansın %29'unu açıkladığı görülmüştür ($R^2=0.24$, %95GA=0.15-0.44).

Tablo 4. Yol Analizi Sonucu

			Sdt.Estimate	S.E.	t	p
Evrenselcilik	<---	Uyma	0,491	0,094	5,713	<0.001
Hazcılık	<---	Evrenselcilik	0,229	0,069	2,068	0,039*
Hazcılık	<---	Uyma	-0,052	0,075	-0,470	0,638
Ageizm	<---	Uyma	0,230	0,200	2,419	,0016*
Ageizm	<---	Evrenselcilik	0,209	0,187	2,156	0,031*
Ageizm	<---	Hazcılık	-0,444	0,263	-5,231	<0.001

Evrensellik değeri diğer bağımsız ve bağımlı değişkenlerle anlamlı ilişki göstermektedir, bu nedenle evrensellik ile yaşlı ayrımcılığı toplam puanı arasındaki ilişkide uyma ve hazcılık değerlerinin aracı etkisi serisel aracılık analizi ile değerlendirildi. Evrensellik ve yaşlı ayrımcılığı ilişkisinde evrensellik hazcılık değeri üzerinde indirekt etkisi -0,092 iken; uyma değeri için 0,115'dir. Her iki değişken üzerinden elde edilen indirekt ilişki ise -0,001'dir. Evrensellik ve yaşlı ayrımcılığı ilişkisi %90 direkt bir ilişki üzerinden %10 diğer iki değişken üzerinden etki göstermektedir. Evrensellik değerinin uyma değeri ile daha yakın ilişkide olduğu görülmektedir ve evrensellik değeri yaşlı ayrımcılığı ile en güçlü ilişkide olan değişkendir.

Tablo 5. Evrensellik Ve Yaşlı Ayrımcılığı Ölçeği Arasında İlişkide Hazcılık Ve Uyma Değerinin Aracı Rolü

	B	%95 (CI)		β	Aracılık Yüzdesi
Total etki	0,447	0,079	0,814	0,232	%100
Direkt etki	0,403	0,026	- 0,779	0,209	%90
Total indirekt etki	0,044	-0,444	0,288	0,022	%10

<i>Hazcılık değeri</i>	-0,173	-0,548	-0,030	-0,092
<i>Uyma değeri</i>	0,221	-0,069	-0,550	0.115
<i>Hazcılık ve uyma üzerinden</i>	-0,003	-0,033	0,021	-0,001

TARTIŞMA

Bu çalışmada hemşirelerin yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeğinden aldığı toplam puan ortalaması $84,49 \pm 8,01$ 'dir. Bu bulgu hemşirelerin yaşlılara ilişkin algılarının olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde sağlık çalışanlarının ve öğrencilerin yaşlılara karşı tutumlarının genellikle olumlu olduğunu bildiren çalışmalar çoğunlukta olsa da (Altay ve Aydın, 2015; Aydemir, 2022; Kıssal ve Okan, 2018; Pehlivan ve Vatansever, 2019; Sülüker ve Türkoğlu, 2021; Şahin ve Erdem, 2017; Temiz ve Öztürk, 2019) yaşlıya karşı olumsuz tutuma sahip olduğunu bildiren çalışma da mevcuttur (Köse vd., 2015).

Hemşirelerin en iyi özellik gösterdiği alan yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeğinin “yaşlının yaşamını sınırlama” alt boyutudur ($36,35 \pm 4,46$). “Yaşlının yaşamını sınırlama” alt boyutu toplumun yaşlı bireyin sosyal hayatını sınırlamaya ilişkin inanç ve algılarını yansıtan alt boyuttur. “Olumlu ayrımcılık”, toplumda yaşlı bireylere yönelik olumlu inanç ve algıları yansıtan alt boyutken; “Olumsuz Ayrımcılık” ise toplumun yaşlı bireye yönelik olumsuz inanç ve algılarını yansıtan alt boyuttur. Bu çalışma için hemşirelerin tutumlarının “olumlu tutumlar” için daha iyi düzeyde olduğu “olumsuz” tutumlar içinde kötü olmamakla birlikte geliştirilmesi gereken düzeyde olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumunu değerlendiren bazı çalışmalar da araştırmamıza benzer sonuçlar bulmuştur (Ceylan ve Öksüz, 2015; Dinçer vd., 2016). Bu çalışma sonucuna paralel şekilde, hemşirelerin yaşlılara ilişkin inanç ve yargılarının pozitif yönde olmasının nedeni kültürel değerlerde aranmakta ve bireysel sosyalleşme sürecinde yaşlı bireylere saygılı olunması, değer verilmesi ve onların gereksinimlerinin dikkate alınması algıları bireyler tarafından kabul edilmektedir. Hemşirelerin, mesleki ve bireysel değerlerin yanı sıra bu toplumun parçası olarak yaşlı bireylere değer vermesinin birey merkezli hasta bakım kalitesini artıracığı düşünülmektedir (Kırdı ve Büyükyılmaz, 2021). Hemşirelerin sahip olduğu yaşlılara yönelik tutumlar hem verdikleri bakımın nitelik ve kalitesi üzerine hem de bir birey

olarak toplum yaşantısındaki davranışların üzerine etki gösterebilmektedir. Hemşirelik bakım sürecinin aktif ve değerli ögesi haline dönüşen yaşlı bireylerin hem sağlık hizmetlerinden etkin yararlanması hem de sağlık göstergelerinde iyileşme ve özellikle erken tanıyla yeti yitim oranlarında azalma beklenen sonuçlardır. Bu tablo sağlık hizmetlerinin maliyeti üzerine de olumlu sonuçları ortaya çıkarabilecek etkinliktedir.

Çalışmada sağlık personelinin yaş, cinsiyet, medeni durum, ekonomik durum, aile yapısı ile yaşlı ayrımcılığı tutumları arasında ilişki bulunmadığı saptanmıştır. Literatür incelemesi yapıldığında çalışma bulgularına benzer şekilde sosyodemografik özelliklerin yaşlı ayrımcılığına etki etmediğini bildiren çalışmalar mevcuttur (Marques vd., 2020; Duru vd., 2015). Her ne kadar modernleşme ile toplumumuzun yapısında bireyselleşme lehine bir değişim yaşansa da geleneksel değerlerin ve toplumcu kültürün halen varlığını devam ettirmesi bu çalışmada sosyodemografik özelliklerin yaşlı ayrımcılığı tutumu ile ilişkilendirilememesini açıklayabilir. Bu araştırmadan alınan bir diğer sonuç, yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını etkileyebileceği düşünülen etmenlerden biri olan büyükanne ya da büyükbabasını kaybetmiş ya da büyükanne ya da büyükbabası kendisiyle birlikte yaşayan hemşirelerin yaşlı ayrımcılığı tutum puanı, büyükanne ya da büyükbabasının başka bir yerde yaşayan hemşirelere göre daha düşük olmasıdır. Çalışmaya benzer şekilde başka bir çalışmada evde yaşlı büyükanne ve büyükbabası olmayan katılımcıların daha olumlu düşünceye sahip olduklarını saptamıştır (Turan vd., 2016). Bu durumun sebebini anlamak daha çok çaba gerektirmekle birlikte değişen aile yapısının yaşlı bireyin ev içindeki konum ve rolüne ilişkin ortaya çıkardığı farklılıklar bir neden olarak düşünülebilir. Sanayi ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelerle birlikte, kırsaldan şehir merkezlerine taşınmalarda görülen artış, ekonomik ve toplumsal dönüşümler, kadının çalışma yaşamında yerini alması günümüz toplumunun önemli sosyal dönüşümleridir. Bu değişim çekirdek aile yaşantısının benimsenmesini artırarak yaşlıların aile içindeki konumunu etkilemiştir. Bu etkilenim yanı sıra bakım yükünün algılar üzerindeki olumsuz etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Burada çıkan sonucu nitel araştırmalarla incelemek yorumlamada daha önemli olsa da, bu sonuç aslında yaşlı aile üyesine bakım veren sağlık çalışanlarının sosyal destek mekanizmaları, vergi muafiyeti, izin düzenlemeleri ve bakım yükünü azaltıcı

uygulamalarla desteklenmesinin çalışmamızda belirlenen olumsuz tutum riskini azaltma potansiyeline sahip olabileceğini göstermektedir. Kuşaklar arası temas ve yaşlı bireyle yaşamaya dayalı aile deneyiminin, sağlık çalışanları arasında yaşlı bireylere yönelik yaşlı tutumların azaltılmasına yardımcı olduğu literatürü de bu alanda alınacak önlemlerin önemini göstermektedir (Fernández-Puerta vd., 2024). Ayrıca araştırmada geriatri hemşireliği eğitimi alan hemşirelerin almayanlara göre daha pozitif tutum içinde olduğu görülmektedir. Yaşlıya ilişkin inanç ve tutumu etkilemede geriatri eğitiminin olumlu etkisi olabileceğine değinilmiştir (Kuzminov vd., 2021).

Schwartz Değerler Ölçeği ile yaşlı ayrımcılığı arasındaki ilişki incelendiğinde evrenselcilik ve uyma değerleri yaşlı ayrımcılığının olumlu yönde değişimi; hazcılığın ise olumsuz yönde değişimi ile ilişkili olduğu görüldü. Evrenselcilik, evrensel değerlere saygılı olmayı, insan ve doğayı önemsemeyi hedef olan bir içeriğe sahiptir. Hoşgörü de temel yönlendirici tutumdur. Uyma değerinde ise temel yönlendirici tutum insanları üzmemek veya rahatsız etmemektir. Bu iki değer yaşlı ayrımcılığını önleyici yönü içerdikleri tutumdan kaynaklanmaktadır. Hazcılığın ise kişinin kendi yaşamı ve faaliyetlerinden duyduğu zevki önemsemesi tutumuyla ayrımcılık geliştirmeyi kolaylaştırıcı bir yönü olduğu düşünülebilir. Literatüre bakıldığında temel değer yönelimleri ile yapılan araştırmaların genellikle genç bireyleri kapsadığı belirlendi (Dinçoğlu, 2019; Stanciu, 2022). Sadece Er ve Ateş'in 2020 de yaptığı hemşirelerin temel değerlerine yönelik çalışmasında Schwartz Değerler Ölçeğinin uyma ile iyilikseverlik alt boyutları arasında; evrenselcilik ile öz yönelim alt boyutları arasında; güvenlik ile evrenselcilik alt boyutları arasında yüksek düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu bildirdi (Er ve Ateş, 2020). Bu çalışma da hemşirelerin değer yargılarını incelemiştir ve araştırmanın sonuçları temel değerlerin yaşlı ayrımcılığı üzerinde olan etkisini gösterme bakımından özgündür ve hemşirelik eğitiminin değerler üzerine etki edecek şekilde hedeflerinin olmasının önemini göstermektedir. Evrensel değer yargılarını benimsemiş ve bu değer yargılarını daha somut ifade etmek gerekirse "insan hakları", "çocuk hakları", "kadın hakları" ve "hasta hakları" gibi evrensel belgelerin farkında olan ve gereklerini yerine getiren hemşirelerin yaşlı ayrımcılığı yönünden pozitif tutumlar içinde olması umut verici bir sonuçtur. Hemşirelerin eğitimlerinde bu ilkelerle tanışmasının sağlanması sorunun

çözümüne de katkı sağlayan bir süreçtir. Evrensel etik ilkelerde bu kapsamda değerlendirilebilir. Yetersiz ahlaki gelişim ve etik olmayan uygulamalar, hemşireler arasında yaşlı bakımına yönelik olumsuz algı ve tutumlara katkıda bulunmaktadır (Sun vd., 2024)

Evrenselliğin yanı sıra günlük yaşamı yönlendiren ve insanların anlayış ile bir arada yaşamalarına katkı sağlayan uyma değerinin de kazandırılması önemlidir. Aracılık analizine göre “evrensellik” değeri tek başına önemli bir etkiye sahipken bu değer bir kısmı da uyma değerinin varlığı ile yaşlı tutumunu etkilemektedir. Dolayısıyla her iki değeri bir arada geliştirecek girişimler beklenen etkiyi artırabilir. Hazcılık değeri ise aslında “evrensellik” değerinden etkilenmeden yaşlı tutumu üzerinde olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Çoklu regresyon analizine göre de yaşlı tutumu üzerindeki etkisi diğer değerlere göre daha yüksektir. Bu nedenle hazcılık değerinin diğer tutumlar üzerindeki olumsuz etkisinin farkında olarak bu değer yargısının değerlendirilmesi ve aşırı bireyselliğin önlenmesi önemli olabilir. Ahlaki duyarlılığın hemşirelerin yaşlı yetişkinlere yönelik yaş ayrımcılığını yordayabileceğini doğrulayan araştırma sonucu (Vasli vd., 2025), ile yaşçılığın dış kaynaklarına kıyasla, olumsuz içselleştirilmiş yaşçı inançların tutumlar üzerinde daha belirleyici olduğunu gösteren sonuç (Henry vd., 2024) değerlerin yaşlı ayrımcılığı için önem düzeyini göstermesi açısından önemlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen bulgular hemşirelerin yaşlıya ilişkin tutumlarının olumlu yönde olduğu ve geriatri hemşireliği eğitimi almanın olumlu tutumlar açısından önemli olduğunu gösterdi. Ayrıca evrenselcilik ve uyma değerleri hemşirelerde olumlu tutumu etkilerken hazcılık değerinin ise yaşlı ayrımcılığını olumsuz yönde etkilediğinin belirlenmesi araştırmanın temel sorusunun yanıtıdır.

Hemşirelerin yaşlı bireylere yönelik etkili ve kaliteli sağlık bakım hizmeti sunabilmesi için kişisel ve profesyonel davranışlarına yön veren temel değerlerinin farkına varması son derece önemlidir. Temel değerlerin oluşması ve şekillenmesinde mesleki eğitim süreçlerinin etkisinden yola çıkarak, hemşirelik eğitim içeriklerinin değer farkındalığı yaratacak ve profesyonel değerleri kazandıracak şekilde düzenlenmesi önerilebilir.

Sağlık personelinin aile büyüklerinin bakım sorumluluğunu üstlendiği durumlarda yoğun çalışma saatleri ve iş stresi yaşadıkları göz önünde bulundurularak bakım verici yüklerinin azaltılması için sosyal politikaların geliştirilmesi ve sağlık personelinin yaşlı bireylere ilişkin olumlu yargı ve davranışlar geliştirebilmesi için geriatri eğitiminin mezuniyet öncesi verilmesi sonrası içinde kurs, seminer, sertifika vb. programlarla desteklenmesi yönelik teşvik edilmesi bu çalışmanın önemli önerileridir.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak çalışma tek merkezli olup yalnızca bir özel hastanede yürütüldüğü için sonuçların farklı kurum türlerine ve geniş popülasyonlara genellenebilirliği sınırlıdır. Araştırma ilişkisel tasarımda yürütüldüğünden değişkenler arasındaki ilişkiler yalnızca eşzamanlı olarak değerlendirilmiş, nedensel çıkarımlara izin vermemektedir. Kullanılan ölçekler öz-bildirim temelli olduğundan katılımcıların sosyal kabul edilebilir yanıtlar verme eğilimi ölçümlerde yanlılığa yol açabilir. Ayrıca örneklemin yaş ortalamasının görece genç olması, yaşlı bakımına ilişkin tutumları mesleki deneyimi yüksek gruplardan farklılaştırabilir. Bu nedenlerle çalışmanın bulguları dikkatle yorumlanmalı ve genellenebilirlik açısından sınırlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışmanın hem öncesinde hem de sonrasında yapılan güç analizleri, elde edilen sonuçların şansa bağlı ortaya çıkma olasılığının düşük olduğunu ve modelin istatistiksel olarak yeterli olduğunu göstermektedir. Bu araştırma, yaşlı ayrımcılığı tutumunun temel değer yönelimleriyle ilişkisini inceleyen az sayıdaki çalışmadan biri olması açısından özgün bir katkı sunmaktadır. Ayrıca bulgular, özellikle geriatri eğitiminde değer merkezli yaklaşımların planlanmasının önemini ortaya koyarak ileride yapılacak araştırmalara yeni hipotezler geliştirilmesi konusunda yol gösterici niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Altay, B., Aydın, T. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 12, 11-18. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2015.011>
- Aydemir, A. (2022). Hemşirelerin profesyonel değer algısının yaşlı ayrımcılığı tutumu üzerine etkisi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 4, 183-189. <https://doi.org/10.33308/2687248X.202241240>
- Baştürk, M. (2019). *Hemşirelerin yaşlı bireylere yönelik tutumlarının bakım davranışlarına etkisi*. Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, [Yüksek Lisans Tezi], Tekirdağ, Türkiye.
- Bulut, E., Çilingir, D. (2016). Yaşlı ayrımcılığı ve hemşirelik bakımına yansımaları. *TAF Prev Med Bull*, 5, 446-449. <https://doi.org/10.5455/pmb.1-1453803809>
- Ceylan, H., Öksüz, M. (2015). Sosyal hizmet lisans öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8, 22.
- Demiray, T., Yılmaz, Ü. (2017). Opinions of the nursing students on ageism. *İstanbul Med J*, 18, 7-12. <https://doi.org/10.5152/imj.2017.0299>
- Demirutku, K., Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: portre değerler anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13, 17-25.
- Diñer, Y., Usta, E., Bulduk, S. (2016). Üniversite öğrencileri gözüyle yaşlılık nasıl algılanıyor? *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9, 26-38. <https://izlik.org/JA38ZE48WE>
- Diñoğlu, F.N. (2019). *Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin değer yönelimleri*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, Türkiye.
- Dukes, C., Dahlke, S., Pietrosanu, M., Kalogirou, M.R. (2021). Improving student nurses' perspectives towards older people with an e-learning activity: A quasi-experimental pre-post design. *Int J Older People Nurs*, 10, 1-9. <https://doi.org/10.1111/opn.12425>
- Duru, A.G., Türten, Kaymaz, T., Canbolat, Ö., Kapucu, S. (2015). Hemşirelerin yaşlıya ilişkin tutumları. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 17, 10-20. <https://izlik.org/JA47NE44NN>
- Er, S. Ateş, E. (2020). Hemşirelik mesleğini seçen bireylerde kuşaklar arası bireysel ve mesleki değerlerin belirlenmesi. *Journal of Academic Research in Nursing*, 6, 514-522. <https://doi.org/10.5222/jaren.2020.54376>
- Fernández-Puerta, L., Caballero-Bonafé, A., de-Moya-Romero, J. R., Martínez-Sabater, A., & Valera-Lloris, R. (2024). Ageism and Associated Factors in Healthcare Workers: A Systematic Review. *Nursing Reports*, 14(4), 4039-4059. <https://doi.org/10.3390/nursrep14040295>
- Gür, G.C., Yılmaz, E. (2020). The effects of mindfulness-based empathy training on empathy and aged discrimination in nursing students: A randomised controlled trial. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 39, 1-7 <https://doi.org/10.1016/j.ctcp.2020.101140>

- Henry, J. D., Coundouris, S. P., & Nangle, M. R. (2024). Breaking the links between ageism and health: an integrated perspective. *Ageing Research Reviews*, 95, 102212. <https://doi.org/10.1016/j.arr.2024.102212>
- Ismail Z, Ahmad WIW, Hamjah SH, Astina IK (2021). The impact of population ageing: a review. *Iran J Public Health*, 50(12):2451-2460. <https://doi.org/10.18502/ijph.v50i12.7927>.
- Kely, M.A., Slatyer, S., Nichols, P, Osseiran-Moisson, R., Parsons, R., Brand, G. (2020). Enhancing students' preparedness to care for older people: A mixed methods analysis. *Collegian*, 27, 553-560. <https://doi.org/10.1016/j.colegn.2020.04.010>
- Kırdı, E., Büyükyılmaz, F. (2018). Hemşirelerin yaşlı hastalara yönelik tutumları ile duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişki. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 3, 15-20. <https://doi.org/10.48071/sbuhemsirelik.835443>
- Kıssal, A., Okan, F. (2018). Tokat ilinde aile sağlığı merkezi sağlık çalışanlarının yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Turkish Journal of Family Practice* 22, 202-212. <https://doi.org/10.15511/tahd.18.00494>
- Köse, G., Ayhan, E., Taştan, S., İyigün, E., Hatipoğlu, S., Açıkkel, C.H. (2015). Sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 57, 145-151. <https://doi.org/10.5455/gulhane.152591>
- Kuzminov, O. M., Prashchayeu, K. I., Bochko, O. V., Mudrakovskaya, E. V., Krupenkina, L. A., & Sinitsa, I. V. (2021). Ageism in clinical practice and improving educational programmes based on anti-ageism principles. *Revista de la Universidad del Zulia*, 12(33), 338-348. <http://dx.doi.org/10.46925//rdluz.33.24>
- Law, J., Dahlke, S., Butler, J.I., Hunter, K.F., Martin, L.S., Pietrosanu, M. (2022). Improving practicing nurses' knowledge and perceptions of older people: a quasi-experimental study. *International Journal of Nursing Education Scholarship*, 1, 1-12. https://doi.org/10.1007/978-3-319-73820-8_13
- Marques, S., Mariano, J., Mendonça, J., De Tavernier, W., Hess, M., Naegele, L., ... & Martins, D. (2020). Determinants of ageism against older adults: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(7), 2560. <https://doi.org/10.3390/ijerph17072560>
- Naldan, M., Kara, D., Soyalp, C., Gürol, A. (2018). Yoğun bakım ünitelerinde çalışan sağlık personelinin yaşlılığa ilişkin ayrımcı tutumlarının değerlendirilmesi. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 14, 8-16. <https://doi.org/10.5350/BTDMJB.20161001124434>
- Ozaydin, T., Kocoglu-Tanyer, D., & Akın, B. (2023). Normative solidarity and compassion as determinants of ageism in nursing students: An analysis of mediation and moderation. *Collegian*, 30(2), 400-406. <https://doi.org/10.1016/j.colegn.2022.11.004>

- Özbek, Yazıcı S., Kalaycı, I., Esin, K., Tekin, A. (2015). Yaşlı bakım programı öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8, 77-87. <https://izlik.org/JA85LR63AZ>
- Pehlivan, S., Vatansever, N. (2019). Hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumları ve etkileyen faktörler. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 45, 47-53. <https://doi.org/10.32708/utfd.468622>
- Rababa, M., Alhawtmeh, H., Ali, N.A., Kassab, M. (2021). Testing the effectiveness of cognitive behavioral therapy in relieving nurses' ageism toward older adults: a randomized controlled trial. *Cognitive Therapy and Research*, 45, 355-366. <https://doi.org/10.1007/s10608-020-10167-4>
- Soper, D.S. (2022). A-priori sample size calculator for multiple regression [Software]. Available from (<https://www.danielsoper.com/statcalc>).
- Stanciu, A. (2022). Value systems as motivational forces for the suppression of ageism towards older people amongst young adults: An analysis across countries. *Ageing & Society*, 42(4), 868-895. <https://doi.org/10.1017/S0144686X20001257>
- Sun, Y. J., Wang, S. Y., Tsai, Y., Wei, W., & Chang, H. C. (2024). Registered nurses' perceptions and experience of working in aged care: A qualitative approach. *Nursing Open*, 11(1), e2060. <https://doi.org/10.1002/nop2.2060>
- Sülüker, K., Türkoğlu, N. (2021). Birinci ve ikinci basamakta çalışan hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının karşılaştırılması. *Türk Fen ve Sağlık Dergisi*, 2, 166-175. <https://izlik.org/JA68WK92YB>
- Şahin, H., Erdem, Y. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 219-231. <https://izlik.org/JA63YN59RB>
- Temiz, S., & Öztürk, M. (2019). Empatinin yaşlı ayrımcılığı üzerindeki etkisi: gençler üzerine bir araştırma. *EKEV Akademi Dergisi* (80), 483-498. <https://izlik.org/JA22FH57EH>
- Turan, E., Yanardağ, M. (2016). Attitudes of students of health sciences towards the older persons. *Nurse Education Today*, 36, 53-57. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2015.07.011>
- TÜİK, (2025). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2024, 24.02.2025 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2024-53783&dil=1> adresinden erişildi.
- Uysal, N., Toprak, F.Ü., Koç, A. (2020). Hemşirelik öğrencileri ve klinik hemşirelerinin yaşlılığa ilişkin tutumlarının karşılaştırılması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 2, 461-471. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.729543>
- Ünsar, S., Ero, İ. Ö., Kurt, S., Türüng, F., Sekmen, I., Sak, C., Türksen S (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 1, 61-67. <https://izlik.org/JA55RU58PR>

- Vasli, P., Pourshahri, E., Pourhasan, K., & Khajavian, N. (2025). Sociodemographic characteristics, moral sensitivity, and moral distress as predictors of nurses' ageism toward older adults. *Ethics & Behavior*, 35(2), 97-106. <https://doi.org/10.1080/10508422.2024.2321154>
- Vefikuluçay Yılmaz D., Terzioğlu, F. (2011). Development and psychometric evaluation of ageism attitude scale among the university students. *Turkish Journal of Geriatrics/ Türk Geriatri Dergisi*, 14(3).
- Zehirlioğlu, L., Yön, G.H., Bayat, E., Günay, B. (2015). Hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hemşirelik E-Dergisi*, 1, 10-18.